

TALOUSARVION LAADINTAOHJE

TALOUSARVIO 2027 JA TALOUSSUUNNITELMA 2028 - 2029

Sisällys

1 Yleistä talousarvion laadinnasta	3
2 Raamiohje	4
3 Ohjeet budjetoinnille.....	5
3.1 Käytännön ohjeita talousarvion laadintaan	5
3.2 Talousarviokirjan tekstiosa	5
3.3 Henkilöstösuunnitelma	6
3.4 Hankesuunnitelma	6
3.5 Investointisuunnitelma	6
3.6 Mittariosa/tunnusluvut.....	7
3.7 Sisäiset erät.....	7
3.8 Henkilöstökulujen budjetointi	8

1 Yleistä talousarvion laadinnasta

Talousarvion laadinnan tavoitteena on osallistaa ja kannustaa kunnan henkilöstöä jokaiselta organisaatiotasolta osallistumaan talousarvion laadintaan ja sopeuttamaan kunnan taloutta vallitsevaan tilanteeseen ja palvelun tarpeeseen. Talousarvion laadinnan tarkoituksena on kasvattaa talouden seurannan ja kustannusrakenteen avoimuutta. Talousarvion laadinnan lähtökohtana on, että jokainen toimija ymmärtää omasta toiminnasta syntyvät tulot ja aiheutuvat menot. Jokaisen organisaatiotason tulee tiedostaa talousarviokehityksen sitovuus ja pyrkiä omalla toiminnallaan kehityksessä asetettujen määrärahojen saavuttamiseen.

Kunnan talousarvio ja taloussuunnitelma laaditaan suunnittelukaudelle 2027–2029. Suunnittelu-kauden ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi ja kaksi seuraavaa vuotta ovat suunnitelmavuosia.

Toimintaa ja taloutta suunnitellaan ja seurataan käyttötalouden, investointien, tuloslaskelman ja rahoituksen näkökulmasta. Talousarvio jakaantuu seuraaviin osiin:

- Käyttötalousosa
 - o Käyttötalousosaan asetetaan toimialoille ja kunnan tuottamille palveluille tavoitteet ja budjetoidaan niiden toteuttamisessa tarvittavat menot ja tulot.
- Investointiosa
 - o Investointiosassa budjetoidaan pitkävaikutteiset hankinnat ja investoinnit (yli 8 000 euroa) sekä rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti.
- Tuloslaskelmaosa
 - o Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin.
- Rahoitusosa
 - o Rahoitusosassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö.

Vuositavoitteiden tulee linkittyä tiiviisti kunnanvaltuuston hyväksymään kuntastrategiaan. Vuositavoitteiden asettamisessa tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- tavoite toteuttaa kuntastrategiaa
- tavoite on mitattavissa oleva
- tavoite on huolellisesti asetettu
- tavoite on realistinen (määräraha ja aikataulu huomioiden)

Talousarviovalmistelun lähtökohtana on kunnanhallituksen 22.6.2026 § 142 antama raamipäätös. Poikkeukset tulee perustella yksityiskohtaisesti ja ne sallitaan vain erityistä harkintaa käyttäen. Kunnanvaltuusto myöntää talousarvion määrärahat käyttötalouden osalta palvelualueittain. Talousarvion toteuttamisessa palvelualueetta sitoo palvelualueen nettosumma eli toimintakate.

2 Raamiohje

Talousarviokehystä on valmisteltu vuoden 2025 tilinpäätöksen, vuoden 2026 talousarvion ja osa-vuosikatsauksen sekä vuosia 2027–2029 koskevien talousennusteiden pohjalta. Lisäksi on huomi-oitu vuoden 2027 alustavat verotulo- ja valtionosuusarviot, kehittämisohjelman pysyvät vaikutuk-set sekä palvelualueiden tiedossa olevat toiminnalliset muutokset.

Palvelualojen tulee valmistella vuoden 2027 talousarvioesityksensä siten, että kokonaiskulut voivat nousta enintään kahdella prosentilla vuoden 2026 talousarviotasosta. Kunnanhallitus velvoittaa palvelualueita esittämään toimintakatetta vahvistavia toiminnallisia ja taloudellisia muutosesityk-siä. Koko kunnan tasolla tavoitteena on vähintään nollatulos. Käytännössä tämä tarkoittaa erityi-sesti toimintamenojen kriittistä tarkastelua.

Tiedossa on erityisesti elinvoima- ja elinympäristöpalveluihin kohdistuvia muutoksia, jotka vaikut-tavat vuoden 2027 toimintaan ja talouteen. Tämän takia FPM Talsun raamitoiminto ei ole käytössä vuoden 2027 talousarviosyötössä.

3 Ohjeet budjetoinnille

3.1 Käytännön ohjeita talousarvion laadintaan

- Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus laaditaan FPM Talsu -taloudensuunnittelujärjestelmään.
- FPM Talsun käyttöohjeet sekä koulutustallenteet löytyvät kunnan intranetistä.
- Teamsin Talousarviotiimiin on koottu kunkin vuoden talousarvion laadinnassa yleisesti tarvittavat ohjeet, talousarviokirjapohja sekä liitetaulukot ja aikataulu.
- Luvut viedään talousarvioon tilikohtaisesti vähintään kustannuspaikkatasolla.
 - Tarvittaessa tarkennetaan muilla laskentatunnisteilla (toiminto-, kohde-, projektinnumero).
 - Talousarvioon ei ole viety pohjatietoja eli kaikki tilit ja laskentatunnisteyhdistelmät on käytävä huolellisesti läpi.
- Luvut syötetään harmaisiin soluihin ilman etumerkkiä.
 - Huom! Miinusmerkkisinä syötetään mahdolliset kulun oikaisut (eli jos kulutileille tulee tuloa) sekä investoinnit.
- Apuna budjetoinnissa:
 - Toteuma 1–6/2026, talousarvio 2026 ja tilinpäätös 2025
 - Huom! Pelkän kustannuspaikan perusteella haettu syöttöpohjan näkymä ei sisällä lukuja, joiden tiliöinnissä/budjetoinnissa on käytetty kustannuspaikan lisäksi muitakin laskentatunnisteita (toiminto-, kohde-, projektinnumero). Siksi rinnalla kannattaa hyödyntää talousarvioraporttia ja/tai toteuma- ja budjettivertailuraporttia.

3.2 Talousarviokirjan tekstiosa

Osa talousarviovalmistelua on talousarviokirjan tekstiosan laadinta, jossa jokaisella vastuualueella on oma osionsa. Tekstiosassa kerrotaan, mitä budjetoiduilla euroilla aiotaan tehdä eli esitetään toimintasuunnitelma sekä tavoitteet tuleville vuosille. Tekstiosan tulee olla rakenteeltaan napakka/tiivis ja fokus tulee kiinnittää talouden ja strategian toteuttamisen kannalta olennaisiin asioihin.

- Talousarvion tekstiosan pohja eli talousarviokirja on tallennettu Teamsin Talousarvio 2027 -kansioon.

Henkilöstö- ja talousasiantuntija lisää talousarviokirjan taulukot talousarviokirjapohjaan.

3.3 Henkilöstösuunnitelma

Henkilöstösuunnittelussa tulee huomioida voimassa olevat täyttölupaohjeet, eikä uusia vakansseja saa lisätä. Henkilöstösuunnitelmataulukossa tulee esittää palvelualueen ehdotus vuoden 2027 henkilöstösuunnitelmaksi sekä arvio vuosien 2028–2029 henkilöstösuunnitelmista.

- Henkilöstösuunnitelma täytetään Teamsin Talousarvio 2027 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceliin.

3.4 Hankesuunnitelma

Hankesuunnitelmaan kootaan palvelualueittain kaikki hankkeet, joihin Paltamon kunta osallistuu vuosina 2027–2029. Tietoja täytetään kolmeen osioon: kunnan hallinnoimat hankkeet, osuudet muiden hallinnoimiin hankkeisiin sekä hankkeiden kuntaosuuksiin varattu summa.

- Hankesuunnitelma täytetään Teamsin Talousarvio 2027 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceliin.

3.5 Investointisuunnitelma

Investointisuunnitelmaan täytetään vuosille 2027–2037 suunnitellut investoinnit. Investointiesitys sisältää investointia koskevat tavoitteet, arvion kokonaiskustannuksista, hankkeiden jaksottumisen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot.

Pitkän aikavälin investointisuunnitelmassa otetaan huomioon taloudellinen tilanne, väestökehitys, palveluverkko sekä palvelutuotannon tarpeet. Investointiosassa esitetään kunnan investointimenot ja -tulot.

Hankinnat lasketaan investoinneiksi, kun kokonaishankintahinta on suurempi kuin 8 000 euroa (alv 0 %) ja hankinnan taloudellinen pitoaika on vähintään kolme vuotta. Pienhankintarajan alle jäävät investoinnit merkitään käyttötalouden menoksi.

Investointeja suunniteltaessa arvioidaan myös niiden vaikutukset käyttötalousmenoihin, poistoaika ja euromääräinen poistolisäys sekä investointien rahoitus. Investointiesityksistä arvioidaan myös, onko investointi palvelutoiminnan sujumiselle välttämätön, parantaako se toiminnan tehokkuutta tai tuottavuutta, tai onko kyseessä kunnan elinvoimaa selvästi tukeva ja strategian mukainen investointi.

Investointisuunnitelman valmistuttua investoinnit sekä poistot syötetään keskitetysti FPM Talsu -taloudensuunnittelujärjestelmään.

- Investointisuunnitelma täytetään Teamsin Talousarvio 2027 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceliin.

3.6 Mittariosa/tunnusluvut

Mittariosaan täytetään strategian vaikuttavuutta mittaavat tunnusluvut palvelualueittain.

- Tunnusluvut täytetään Teamsin Talousarvio 2027 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceliin.

3.7 Sisäiset erät

Sisäisten erien budjetit lasketaan keskitetysti ja kohdistetaan sovittujen jakoperusteiden mukaisesti. Jakoperusteiden ajantasaisuutta tarkistetaan talousarviovalmistelun edetessä. Valmistelijoiden talousarvioesitysten tulee pohjautua laskelmiin väestönkehityksen ja toimintaympäristön muutoksien vaikutuksista asiakas- ja suoritemääriin.

Sisäiset erien talousarvioon vienti tehdään keskitetysti henkilöstö- ja talousasiantuntijan sekä elinvoima- ja elinympäristöpalveluiden toimesta.

3.8 Henkilöstökulujen budjetointi

Palkkakulut

Palkka-aineisto poimitaan FPM Talsuun 31.8.2026 henkilöstötilanteesta ja henkilöstöbudjetoinnin syöttö avataan syyskuun alussa. Henkilöstökulujen yleiskorotuskerroin (+ 3,40 %) on huomioitu automaattisesti tilin 4000 Vakinaisten palkat ja palkkiot sekä tilin 4002 Määräaikaisten palkat ja palkkiot palkkasummissa. Yleiskorotuskertoimella korotetut palkat näkyvät palkkabudjetin syöttöpohjan yläosassa, josta ne siirtyvät talousarvion syöttöpohjalle ja talousarvioraportille.

Palkkabudjetoijan on tarkistettava, että kaikkien työntekijöiden tiedot näkyvät oikein palkkabudjetissa, oikeilla laskentatunnisteilla. Tarkistamisen tueksi ajan tasaisia henkilöstölistauksia voi pyytää henkilöstö- ja talousasiantuntijalta.

Kun henkilöstöbudjetti on syötetty FPM Talsuun, on budjetoijan tarkistettava, että FPM Talsuun syötetty budjetti sekä Talousarviokirjan liitteet -Excelin Henkilöstösuunnitelma- taulukkoon syötetyt henkilötyövuositiedot vastaavat toisiaan.

Sivukulujen budjetointi

Keva on julkaissut huhtikuussa arvion vuoden 2027 työnantajakohtaisesta palkkaperusteisesta eläkemaksusta. Lopullinen palkkaperusteinen eläkemaksu vuodelle 2027 vahvistetaan joulukuussa 2026. Tapaturmavakuutus-, työttömyysvakuutus- sekä työnantajan sosiaaliturvamaksut budjetoidaan käyttäen vuoden 2026 sivukuluprosentteja.

Palkkaperusteinen eläkemaksu 2027 (sisältää työntekijän eläkemaksun)	Prosenttia palkoista
Työansiopohjainen eläkemaksu (kaikilla työnantajilla sama, sisältää työntekijän eläkemaksun)	23,60
Työkyvyttömyyseläkemaksu (työnantajakohtainen)	0,82
Yhteensä	24,42

Palkkojen sivukulut budjetoidaan seuraavan suuruusina:

- KuEl-palkkaperusteinen maksu 17,12 % (laskennallinen työnantajan eläkemaksu-%)
- taloudellinen tuki 0,030 % (vuoden 2027 arvio)
- tapaturmavakuutusmaksu 0,217 % (vuoden 2026 prosentti)
- työttömyysvakuutusmaksu 0,770 % (vuoden 2026 prosentti)
- työnantajan sotu-maksu 1,910 % (vuoden 2026 prosentti)

(Lähde: Keva, Eläkemaksujen arviot)

Sivukuluprosentit on syötetty FPM Talsuun, joten järjestelmä laskee henkilösivukulut automaattisesti budjetoitujen palkkojen perusteella.

Kunta-alan sopimuskorotukset 1.6.2025–1.2.2028

Nykyinen sopimuskausi päättyy 29.2.2028, joten vuodelle 2028 voi tulla jo tiedossa olevien sopimus-
korotusten lisäksi muita sopimuskorotuksia. Niiden suuruus ja ajankohta selviävät alkuvuonna
2028 käytävissä neuvotteluissa.

		KVTES	OVTES pl. osio G	OVTES osio G	TS	TTES
1.6.2025	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	0,45 % (Liite 15: 0,80 %)	0,40 %	0,25 %	0,50 % + 0,15 %	0,40 %
1.6.2025	Kehittämishjelmaerä (keskitetty erä)**	–	–	–	0,15 %	0,40 %
1.10.2025	Yleiskorotus	2,50 % / 53 €	2,50 %		2,50 % / 53 €	2,50 %
1.8.2026	Yleiskorotus	2,27 %	2,27 %		2,27 %	2,27 %
1.10.2026	Paikallinen järjestelyerä	0,20 %	0,20 %		0,20 %*	0,20 %*
1.10.2026	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	0,40 %	0,18 %***	0,20 %***	0,40 %*	0,40 %*
1.4.2027	Yleiskorotus****	2,00 %	2,00 %		2,00 %	2,00 %
1.4.2027	Paikallinen järjestelyerä****	0,40 %	0,40 %		0,40 %*	0,40 %*
1.4.2027	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	0,40 %	0,40 %*****	0,40 %*****	0,40 %*	0,40 %*
1.2.2028	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	1,00 %	1,00 %	1,00 %	1,00 %*	1,00 %*

* TS- ja TTES-sopimusten paikalliset erät (1.10.2026–1.2.2028) käytetään uuden teknisen alan virka- ja työeh-
tosopimuksen (TATES) käyttöönottoon keskustasolta annettavien ohjeiden mukaisesti.

** 1.2.2025 ajankohdasta siirretty kehittämishjelmaerä: TS-sopimuksessa käytetään 0,15 % keskitetysti teh-
täväkohtaisten vähimmäispalkkojen korottamiseen ja 0,15 % siirretään paikalliseen erään.

*** **1.10.2026 paikallinen järjestelyerä on alun perin sovittu 0,4 %:n suuruiseksi. Koska sopimusta uu-
desta erityisopettajien työaikajärjestelmästä ei syntynyt, uudistukseen varattua 0,2 prosenttiyksikön
osuutta kehittämisestä ei käytetä ainakaan 1.10.2026 erän yhteydessä. OVTESin A–F-osiossa 0,02
prosenttiyksikköä käytettiin keskitettyyn ratkaisuun.**

**** Vuoden 2027 korotukset voivat muuttua perälaularatkaisun myötä.

***** Jos 3 §:n 4 momentin mukaisesta peruskoulun erityisopettajan työaikajärjestelmän käyttöönotosta on
päästy neuvottelutulokseen, jaetaan 1.4.2027 erä erikseen osioon G ja muuhun OVTESiin.

(Lähde: KT Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat, Kunta-alan sopimuskorotukset 1.6.2025-
1.2.2028)

Tasausmaksun budjetointi

Kunnat ja hyvinvointialueet ovat maksaneet tasausmaksua vuoden 2023 alusta alkaen, jolloin se korvasi eläkemenoperusteisen maksun. Tasausmaksua eivät maksa muut Kevan jäsenyhteisöt, kuntien osakeyhtiöt, kuntayhtymät, säätiöt ja yhdistykset. Tasausmaksu perustuu Kevalakiin (Laki Kevasta 19 c §), jossa määritetään perusteet tasausmaksun kokonaismäärään sekä työnantajakohtaiseen jakoon. Tasausmaksulla katetaan niitä pitkän aikavälin eläkemenoja, joihin palkkaperusteinen eläkemaksu ei riitä. Valtiovarainministeriö vahvistaa tasausmaksun kokonaismäärän vuosittain Kevan valtuutettujen esityksestä.

Tasausmaksun suuruus:

- vuonna 2026 140 665,68 euroa (vahvistettu 12.1.2026)
- vuonna 2027 151 524,12 euroa (arvio 12.5.2026)

Vuoden 2026 talousarvioon tasausmaksu budjetoitiin 140 665,68 euron suuruisena (Kevan arvio 15.10.2025). Vuoden 2027 lopullinen tasausmaksu vahvistetaan vuoden 2027 alussa, joten tasausmaksu budjetoidaan talousarviovuodelle 2027 Kevan viimeisimmän arvion mukaan.

Kokonaisuuden hahmottamiseksi vuoden 2027 tasausmaksuarvio viedään talousarvion ensimmäiseen esitykseen kunkin palvelualueen hallinnon kustannuspaikalle, vuoden 2026 talousarviossa arvioitujen henkilöstömenojen suhteessa. Lopullinen kustannuspaikkakohtainen jako tehdään vuoden 2027 talousarviossa arvioitujen henkilöstömenojen suhteessa sen jälkeen, kun palkkabudjetointi on suljettu. Tasausmaksu kirjataan Monetran ohjeen mukaisesti henkilöstökulujen ryhmään, tilille 4103 Kuel-tasausmaksu.

Henkilöstö- ja talousasiantuntija huolehtii tasausmaksun jakamisesta ja syöttämisestä talousarvioon.